1.3. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА

ПОРУШЕННЯ ПРАВ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ "ПО-УКРАЇНСЬКІ": ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ СЛІДЧИХ СУДДІВ ОТРИМУЮТЬ ТИМЧАСОВИЙ ДОСТУП ДО ВИСНОВКІВ ЕКСПЕРТІВ, ОБШУКИ, А СТОРОНА ЗАХИСТУ ІНІЦІЮЄ ПЕРЕВІРКИ ЧЕРЕЗ ОРГАНИ МІН'ЮСТУ ДІЙ ТА РІШЕНЬ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ[1]

Назаров О. А.

DOI: 10.53672/ej.2.2024.02[1] Check for updates

Анотація. Змагальна модель кримінального процесу, запроваджена КПК України 2012 р., на думку О. А. Назарова, досі не захищає належно судових експертів, які не працюють у державних спеціалізованих установах. Автор показує два канали тиску на них. Сторона обвинувачення на підставі ухвал слідчих суддів, що не підлягають оскарженню, отримує тимчасовий доступ до висновків експертів, речей і документів та проводить обшуки в приміщеннях експертів; за даними Єдиного державного реєстру судових рішень, з 2012 р. таких заходів було близько 45. Сторона захисту, незадоволена змістом експертизи, ініціює перевірки експертів органами Мін'юсту (за підрахунком автора, близько 60), які відкривають доступ до досліджуваних матеріалів і впливають на експертів; один із резонансних випадків завершився фактичним припиненням експертом діяльності. Мета статті — привернути увагу громадськості й міжнародних партнерів України до проблеми та запропонувати практичні алгоритми захисту прав експерта. Аналіз спирається на п. 14 ч. 1 ст. 92 Конституції України, статті 1, 4, 7 і 13 Закону України «Про судову експертизу», статті 65, 95, 101 і 243 КПК України, статті 343 і 386 КК України та зміни, внесені Законом України «Про Вищий антикорупційний суд» від 07.06.2018 № 2447-VIII. Цей закон, як наголошує автор, посилив гарантії незалежності експерта, встановив відповідальність за втручання в його діяльність і передбачив, що роз'яснення щодо висновку експерт дає лише слідчому судді та суду. Як приклад маніпулювання процесуальними можливостями розглянуто ухвалу слідчого судді Таращанського районного суду Київської області від 12.07.2024: нове провадження, відкрите за тим самим фактом, використано для доступу до висновку експерта в іншій справі. Практичну частину становить складений адвокатом В. Деркач алгоритм поведінки експерта під час обшуку із 16 кроків: перевірка посвідчень та ухвали слідчого судді, клопотання про залучення понятих і захисника, відмова відповідати на запитання без адвоката, контроль переліку вилученого, пакування й протоколу. Автор доходить висновку, що порушення прав експертів потребують активного правового реагування, а сумніви щодо правильності висновку слід розв'язувати призначенням повторної експертизи.

Ключові слова: судовий експерт, незалежність судового експерта, втручання в діяльність судового експерта, стаття 343 КК України, тимчасовий доступ до речей і документів, обшук, перевірки Міністерства юстиції України, повторна експертиза, права судового експерта, алгоритм дій під час обшуку.

Violations of Forensic Experts' Rights "the Ukrainian Way": Law Enforcement Agencies Obtain Temporary Access to Expert Opinions and Conduct Searches with Investigating Judges' Approval, While the Defence Initiates Ministry of Justice Inspections of Experts' Actions and Decisions

Nazarov O. A.

Abstract. The adversarial model introduced by the 2012 Criminal Procedure Code of Ukraine, as O. A. Nazarov argues, has not been matched by adequate safeguards for forensic experts working outside state forensic institutions. The article describes two channels of pressure. The prosecution, relying on investigating judges' rulings that cannot be appealed, obtains temporary access to expert opinions, items and documents and searches experts' premises; the author counts about 45 such measures since 2012 in the Unified State Register of Court Decisions. The defence, dissatisfied with an opinion, files complaints that have led to about 60 inspections of experts by Ministry of Justice bodies, gaining access to case materials and influencing the experts concerned. The legal analysis covers Article 92 of the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine "On Forensic Examination", the Criminal Procedure Code, Articles 343 and 386 of the Criminal Code and the 2018 Law "On the High Anti-Corruption Court", which strengthened guarantees of expert independence, criminalised interference with forensic activity and limited the duty to explain an opinion to the investigating judge and the court. A ruling of 12 July 2024 by an investigating judge of the Tarashcha District Court illustrates how a parallel proceeding on the same facts was opened to reach an expert opinion in another case. The practical part presents a 16-step algorithm drafted by attorney V. Derkach for an expert facing a search: checking identity documents and the court ruling, requesting attesting witnesses and counsel, declining to answer questions without a lawyer, and controlling the inventory, packaging and search record. Disputes over an opinion, the author concludes, should be resolved through a repeat examination.

Keywords: forensic expert, expert independence, interference with forensic activity, Article 343 of the Criminal Code of Ukraine, temporary access to items and documents, search, Ministry of Justice inspections, repeat examination, rights of forensic experts, conduct during a search.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 29.07.2024; у номері — 31.08.2024; DOI:* ***10.53672/ej.2.2024.02***[1].

Повний текст

Abstracts. The article describes the existing problems of violation of the rights of forensic experts in Ukraine by seizing expert opinions, items and materials from their premises, conducting searches by pre-trial investigation authorities and conducting inspections of forensic experts by the Ministry of Justice of Ukraine during the performance of forensic activities, which is actually interference with their activities and violation of the requirements of Article 343 of the Criminal Code of Ukraine in the course of forensic examinations by forensic experts. The author also describes practical algorithms for protecting the rights of a forensic expert in the event of their possible violation.

Бібліографічний опис: Назаров О.А. Порушення прав судових експертів "по-українські": правоохоронні органи із залученням слідчих суддів отримують тимчасовий доступ до висновків експертів, обшуки, а сторона захисту ініціює перевірки через органи Мін'юсту дій та рішень судових експертів / О.А. Назаров. Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа та спеціальних знань в юридичній практиці: Електронний журнал / [редкол.: Назаров О. А. (голов. ред.) та ін.]. К., 2024. Т. 9, № 4 (52). Дата публікації:

31.08.2024. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/12974-reestri-sudovikh-ekspertiv-v-krajinakh-evropejskogo-soyuzu-naprikladi-avstriji-chekhiji-gretsiji-frantsiji-niderlandiv-rumuniji-sloveniji-latviji-estoniji-ta-litvi (дата звернення: 29.07.2024), https://doi.org/10.53672/ej.2.2024.02

З 2012 року, з моменту прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України, в Україні почало існувати два незалежних один від одного слідства - **досудове слідство правоохоронних органів і судове слідство суду з моменту відкриття провадження судом за направленим обвинувальним актом правоохоронним органом відносно підозрюваної особи у вчиненні злочину.** Сам процес в України став змагальним, **проте сторона обвинувачення, як і в радянські часи, намагається у різний спосіб отримати перевагу при досудовому слідстві,** іноді порушуючи права судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, шляхом отримання тимчасового доступу до речей і документів, висновків експерта або проводячи у судових експертів обшуки за різних підстав.

Однак і сторона захисту теж не стоїть осторонь і вчиняє інші дії для отримання доступу, з причини невдоволення змістом експертизи, до документів, які були предметом судової експертизи та висновків судових експертів через органи Міністерства юстиції України, а також пояснень судового експерта, шляхом подання скарги на судового експерта для проведення його перевірки. На теперішній час нормативні документи Міністерства юстиції України, нажаль ще не приведені у відповідність до нового КПК України і з'явившегося змагання між стороною обвинувачення та стороною захисту в кримінальному процесі. Таким чином, державний орган своїми діями може "підігравати" тій або іншій стороні слідства через проведення перевірок судового експерта за їх скаргами. **Проігноровим залишається правова норма, що з 2018 року експерти зобов'язані надавати роз'яснення щодо наданих ними висновків тільки слідчому судді та суду** в установленому КПК України порядку (частина третя статті 95 в редакції Закону № 2447-VIII від 07.06.2018). **Однак, Міністерство юстиції України і досі продовжує вимагати у судових експертів надавати пояснення щодо підготовлених ними висновків судових експертиз в судовому процесі не дивлячись на зміни, які відбулись в законодавстві з прийняттям нового Закону України "Про Вищий антикорупційний суд". Національне антикорупційне бюро України з цієї причини почало вимагати створення окремої експертної установи для усунення впливу на судових експертів! Таким чином лише суд на теперішнй час може надавати оцінку законності висновку судового експерта і його змісту. Висновок експерта не є обов'язковим для особи або органу, яка здійснює провадження, але незгода з висновком експерта повинна бути вмотивована у відповідних постанові, ухвалі, вироку (частина 10 статті 101 КПК України). Підсумовуючі, суд з урахуванням виявлених порушень у висновку судового експерта під час судового розгляду має право звернутися до Міністерства юстиції України для проведення відповідної перевірки за потреби та вжиття заходів реагування до судового експерта відповідно до законодавства.**

В обґрунтуванні необхідності прийняття **Закону України "Про Вищий антикорупційний суд"** в 2018 році та змін в інші процесуальні кодекси, в тому числі і щодо незалежності судового експерта зазначено: **у світовому Індексі сприйняття корупції (CPI) за 2016 рік Україна отримала 29 балів зі 100 можливих, посівши 131 місце зі 176 країн.** Не-

зважаючи на те, що показники України в цій сфері протягом останніх років покращуються, проте темпи поліпшення ситуації у сфері боротьби із корупцією є недостатніми з огляду на цілі розбудови правової, економічно розвинутої держави. За даними Transparency International саме відсутність дієвої судової системи є суттєвою перепоною на шляху України у протидії корупції.

Метою даної статті є:

1. Привернення уваги громадськості, міжнародних партнерів України до існуючої проблеми порушення прав судових експертів в Україні шляхом проведення в їх приміщеннях вилучень висновків експертів та речей і матеріалів, проведення обшуків органами досудового слідства та проведення перевірок органами Міністерства юстиції України судових експертів під час здійснення судовими експертами судово-експертної діяльності, що фактично є втручанням в їх діяльність та порушення вимог статті 343 Кримінального кодексу України в ході проведення судовими експертами судових експертиз.

2. Вибудова практичних алгоритмів захисту гарантій незалежності судового експерта та правильності його висновку і захисту його прав.

Пункт 14 частини 1 статті 92 Конституції України вказує, що виключно законами України визначаються засади судової експертизи. Дана норма є конституційним приписом загальнодержавної важливості судово-експертної діяльності.

За даними Єдиного державного реєстру судових рішень в Україні з 2012 року в приміщеннях судових експертів було проведено біля 45 тимчасових доступів до висновків експерта, а також речей і документів, які там знаходились та обшуків. Найбільш резонансі процесуальні дії проводились у судових експертів: **Надії Бугрової в 2018 році, Володимира Іванкова в 2013 році.**

За даними реєстру судових експертів, опитування безпосередньо судових експертів з 2012 року за поданням сторони захисту органами Міністерства юстиції України було проведено біля 60 перевірок дій судових експертів, які допомогли адвокатам через матеріали перевірок отримати доступ до документів, які були предметом судової експертизи та висновків судових експертів та вплинули на дії судових експертів. Найбільш резонансні перевірки проводились стосовно судових експертів: **Ірина Педь в 2020 році, Ольга Желавська в 2023 році.** Остання (**Ольга Желавська**) була вимушена припинити здійснювати фактично судово-експертну діяльність згідно з данними Реєстру судових експертів Міністерства юстиції України.

Між тим законодавство передбачає можливість проведення повторної експертизи відповідно до кримінальних процесуальних норм та норм інших процесуальних кодексів.

Найбільшу увагу заслуговують дії правоохоронних органів, які відповідно до нормативних актів мають більше важелів впливу на судового експерта через слідчого суддю, ухвали якого щодо доступу до документів, приміщень судових експертів за нормами КПК України оскарженню не підлягають.

Так, з урахуванням зібраних даних та інформації наданої самими судовими експертами організація певними правоохоронними органами тимчасового доступу

до речей і документів, висновків експертів чи обшуків у приміщеннях судових експертів зазвичай може проводитися з такими цілями:

1. Отримати доступ до даних судових експертиз, які знаходяться у провадженні експерта та відповідно до статті 243 КПК України проводяться на замовлення сторони захисту.

2. Ознайомитися з оригіналами або копіями матеріалів сторони захисту, які були надані для проведення експертизи з метою їх вилучення.

3. Знищити докази сторони захисту можливої невинуватості їх клієнта, які були надані судовому експерту для дослідження в рамках призначеної судової експертизи відповідно до статті 243 КПК України.

4. Скоєння дій, які фактично пов'язані з відсутністю у правоохоронного органу доказів винності підозрюваної особи та відсутності у її діях складу злочину або проступку. **Однак, оскільки існує два слідства (досудове і судове), які між собою незалежні, то правоохоронний орган робить збір будь яких вірогідних доказів з метою досягнення кінцевої мети - направлення обвинувального акту в суд.** В такому разі подальша доля кримінального провадження, фактично правоохоронний орган, перестає цікавити, оскільки суд самостійно оцінює докази винності особи зібрані по справі під час судового слідства, а прокурор в цій ситуації здійснює лише публічне обвинувачення.

Яскравим прикладом маніпулювання органом досудового слідства можливістю порушення нового кримінального провадження за рапортом дізнавача 09.07.2024 року з метою отримання тимчасового доступу до висновку експерта в іншому кримінальному провадженні від 03.06.2024 року де судовим експертом проводиться судова експертиза шляхом звернення до слідчого судді з відповідним клопотанням є прийнята ухвала слідчим суддею Таращанського районного суду Київської області від 12 липня 2024 року. Звертає на себе увагу той факт, що і кримінальне провадження від 03.06.2024 року і кримінальне провадження від 09.07.2024 року були порушені за фактично одним і тим самим фактом скоєння злочину, а саме наявністю мотоцикла марки «YAMAHA», сірого кольору, з прикріпленими номерними знаками НОМЕР_2, який має ознаки підробки. Нажаль ухвала слідчого судді, яка була прийнята оскарженню не підлягає, тому правовий контроль за діями вказаного дізнавача майже відсутній. Ознайомитися з повним текстом ухвали слідчого судді можна за посиланням - https://reyestr.court.gov.ua/Review/120332678

Проте, з 07 червня 2018 року з моменту прийняття в Україні **Закону "Про Вищий антикорупційний суд" (№ 2447-VIII від 07.06.2018),** вказаним Законом в прикінцевих положеннях **були посилені гарантії незалежності діяльності судових експертів та внесені зміни до статті 343 Кримінального кодексу України в частині встановлення кримінальної відповідальності за втручання в діяльність судового експерта шляхом впливу у будь-якій формі на судового експерта з метою перешкоджанню здійсненню ним судово-експертної діяльності**. Санкція статті передбачає штраф до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного року, або пробаційний нагляд на строк до трьох років.

З 07.06.2018 року експерти не можуть бути допитаниі як свідки слідчим або прокурором щодо роз'яснення наданих ними висновків (пункт 11 частини другої статті 65 КПК України відповідно до доповнень згідно із Законом № 2447-VIII від 07.06.2018}).

Давати показання експерт зобов'язаний тільки слідчому судді та суду в установленому КПК України порядку (частина третя статті 95 в редакції Закону № 2447-VIII від 07.06.2018).

Відповідно до абзацу третього частини 1 статті 4 Закону України "Про судову експертизу" незалежність судового експерта та правильність його висновку забезпечуються забороною під загрозою передбаченої законом відповідальності втручатися будь-кому в проведення судової експертизи, а також визначеним законом порядком призначення судового експерта та іншими критеріями:

- присутністю учасників процесу в передбачених законом випадках під час проведення судової експертизи;

- існуванням установ судових експертиз, незалежних від органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування та суду;

- кримінальною відповідальністю судового експерта за дачу свідомо неправдивого висновку та відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків;

- можливістю призначення повторної судової експертизи;

- створенням необхідних умов для діяльності судового експерта, його матеріальним і соціальним забезпеченням.

Визначення змісту поняття судово-експертна діяльність на теперішній час відбувається через законодавче закріплення поняття судова експертиза в статті 1 Закону України «Про судову експертизу», а саме – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду.

Згідно з вимогами статті 7 Закону України "Про судову експертизу" визначено суб'єктів судово-експертної діяльності. Так, судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи, їх територіальні філії, експертні установи комунальної форми власності, а також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку та на умовах, визначених цим Законом.

Відповідно до частини 4 статті 13 Закону України "Про судову експертизу", судовий експерт має право подавати скарги на дії особи, у провадженні якої перебуває справа, якщо ці дії порушують права судового експерта.

Згідно статті 386 Кримінального кодексу України, існує також кримінальна відповідальність за перешкоджанню з'явленню експерта чи спеціаліста, а також примушування їх до відмови від давання показань чи висновку. Так, кримінальним порушенням є перешкоджанню з'явленню експерта чи спеціаліста до суду, органів досудового розслідування, тимчасових слідчих та спеціальної тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку, а також до давання завідомо неправдивих показань чи висновку шляхом погрози вбивством, насильством, знищенням майна цих осіб чи їх близьких родичів або розголошення відомостей, що їх ганьблять, або підкуп експерта з тією самою метою, а також погроза вчинити зазначені дії з помсти за раніше дані показання чи висновок. **Санкція статті передбачає**

штраф від п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до двох років, або пробаційний нагляд на строк до двох років.

Особливе значення судово-експертної діяльності в системі здійснення правосуддя обумовлено певним порядком призначення та виконання судових експертиз, а також використанням отриманих при цьому результатів, яке регламентовано процесуальним законодавством України.

Основними ознаками на теперішній час судово-експертної діяльності є:

- підготовка матеріалів на судову експертизу, її призначення й проведення у суворій відповідності до правової регламентації;

- експертні дослідження засновані на використанні спеціальних знань у різних галузях науки та техніки, ремесла, мистецтва;

- висновок експерта має статус джерела доказів;

- як правило, для дослідження використовується обладнання, без якого неможливе його проведення на сучасному науковому рівні;

- при дослідженні можуть проводитися складні комплексні й комісійні експертизи;

- судовим експертом може проводитися наукова робота з розробки методик експертних досліджень.

На початку 2024 року з метою надання правової допомоги судовим експертам в ситуації можливого порушення їх прав під час проведення обшуку в приміщенні судового експерта або тимчасового вилучення речей, документів та висновків експерта, **відомим українським адвокатом, ветераном адвокатури, адвокатом Ради адвокатів Київської області Веронікою Деркач (стаж роботи адвокатом більше 20 років) був складений** алгоритм дій судового експерта, який запропонований нище:

1. Зберігати спокій та уважність. Для концентрації уваги промасажувати собі долонями вуха, потерти долоні, як при митті рук.

2. Не скандалити, говорити впевнено, спокійно чітко та ввічливо. Взяти в руки ручку та папір аби записувати все, що треба (порушення ваших прав, зауваження, усні клопотання які ви заявляли – це полегшить роботу вашого захисника в подальшому). Блокнот не беріть – його в ході обшуку можуть вилучити у зв'язку з іншими записами, які в ньому наявні.

3. Переписати, не поспішаючи всі реквізити зі службових посвідчень тих, хто прийшов (фотографувати не дадуть), пересвідчитись, що строк дії посвідчення не закінчився.

4. Отримати копію ухвали слідчого судді (з оригіналом гербової печатки, з підписом, прошиту, пронумеровану). Пересвідчитись, що строк дії ухвали не закінчився (зазначається наприкінці ухвали). Уважно прочитати резолютивну частину ухвали, що саме внаслідок обшуку мають право вилучати. Порівняти запис в ухвалі – кому саме дозволено обшук з вже записаними вами реквізитами з службових посвідчень.
Уважно прочитати адресу за якою дозволено проводити обшук, співставити чи відповід-

ає адреса з ухвали вашій адресі. Якщо не відповідає – викликати поліцію, фіксувати факт злочину.

Ухвала про обшук є ***«одноразовим» документом****, тобто по на її підставі можуть провести обшук лише один раз. Якщо слідчий оголосив про закінчення обшуку і вся слідча група вийшла за межі приміщення, а хтось щось «забув» і хоче повернутися назад «дошукати», вони мають звертатися до слідчого судді за видачею нової ухвали про обшук.* ***Якщо ухвали про обшук не має і слідчий повідомляє, що обшук негайний у зв'язку з необхідністю «рятування майна», попросити вголос повідомити під відеозапис про яке саме майно йдеться, в рамках якого саме кримінального провадження****, від кого саме необхідно рятувати таке майно. (відповіді записувати). Викликати поліцію для фіксування злочину – втручання в законну діяльність експерта.*

5. Не давати втягувати себе в процес допиту (це зовсім інша слідча дія, на яку запрошують заздалегідь повісткою за 3 дні), не відповідати на питання без участі захисника, оскільки обшук проводиться під відеозапис, отже ваші слова будуть зафіксовано на відеозапис.

6. Не дозволяти та заперечувати проти особистого обшуку, обшуку особистих речей, робити про це усні зауваження (заперечення).

7. Заявити усне клопотання про залучення в якості понятих додатково інших осіб, разом з тими, яких привів з собою слідчий (сусідів, працівників з інших офісів, відвідувачів).

8. Заявити усне клопотання про встановлення слідчим особи кожного понятого на підставі їх документів.
Записати ПІБ понятих та їх адреси з їх слів (це майбутні потенційні свідки, слідчий може їх адреси записати в протокол спотворено і для виклику на допит їх потім не знайти). Занотувати в свої записи – чи роз'яснив слідчий понятим їх права до початку обшуку.

9. Заявити усне клопотання про залучення до обшуку адвоката (вголос повідомити його ПІБ та коли саме ви його викликали та коли саме він прибуде).

10. Не знімати обшук на свій мобільний телефон (слідчий вправі потім його вилучити тимчасово у зв'язку з такою зйомкою). Мобільний телефон краще тримати заблокованим під паролем. Принцип багатьох стратегій обшуку – не заважати але і не сприяти правоохоронцям.

11. Обшук не може проходити одномоментно у всіх приміщеннях, разом з оператором відеозйомки всі переходять разом з понятими в інше приміщення після обшуку попереднього. Якщо це правило не дотримується заявляти про це вголос під відеозапис.

12. Якщо в ухвалі зазначено про вилучення судової справи, яка перебуває на експертизі, приділити увагу належному оформленню в протоколі які саме документи вилучаються (повний перелік документів, дисків, флеш-накопичувачів, наявних у справі, а не просто том справи 1, том справи 2). Наполягати на виготовленні копій всіх документів, оригінали яких вилучаються. У разі, якщо правоохоронці «розшивають» судову справу, забираючи звідти конкретні документи, зазначити про це в письмових зауваженнях до протоколу.

13. Якщо до судової справи в додаток на дослідження були додані для дослідження судом ще якісь предмети (зразки), які не зазначені в ухвалі слідчого судді, їх видавати додатково не варто (Вам ще повідомляти суд про вилучення у вас судової справи і безліч різного листування попереду).

14. Учасникам обшуку слідчий зобов'язаний надати можливість ознайомитись із текстом протоколу перед його підписанням.

15. Приділяти увагу якості пакування, підписуванню ярликів та опечатування вилученого. Уважно не поспішаючи знайомитися з протоколом обшуку. Якщо його текст не відповідає фактичним подіям, які були при його проведенні, письмово зазначати про це в зауваженнях. Всі зауваження до протоколу викладати письмово (от Вам і знадобилися ваші нотатки, зроблені протягом обшуку).

16. Вам мають вручити примірник протоколу обшуку (а не його ксерокопію).

Висновки. З урахуванням появи з 2018 року кримінального переслідування за втручання в діяльність судового експерта шляхом впливу у будь-якій формі на нього з метою перешкоджанню здійсненню судовим експертом судово-експертної діяльності (стаття 343 КК України), більш активного правового реагування вимагають ситуації нехтування правоохоронними органами та Міністерством юстиції України прав судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ під час проведення судовими експертами судових експертиз. Активну реалізацію можливості проведення повторної експертизи відповідно до кримінальних процесуальних норм яка може стати гарантією правильності проведеної судової експертизи. Маємо надію судова практика щодо отримання правоохоронними органами тимчасового доступу до висновків експертів, а також речей і документів у приміщеннях судових експертів, а також перевірки Міністерством юстиції України судових експертів з причини невдоволення змістом експертизи стороною захисту відійдуть у минуле як і радянський авторитарний вплив та «телефонне право» у функціонуванні демократичної, європейської держави Україна. **Слава Україні!**

References

1. Nazarov O. A. Porushennia prav sudovykh ekspertiv "po-ukrainski": pravookhoronni orhany iz zaluchenniam slidchykh suddiv otrymuiut tymchasovyi dostup do vysnovkiv ekspertiv, obshuky, a storona zakhystu initsiiuie perevirky cherez orhany Miniustu dii ta rishen sudovykh ekspertiv [Violations of Forensic Experts' Rights "the Ukrainian Way": Law Enforcement Agencies Obtain Temporary Access to Expert Opinions and Conduct Searches with Investigating Judges' Approval, While the Defence Initiates Ministry of Justice Inspections of Experts' Actions and Decisions]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2024. Vol. 9, No. 4 (52). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.2.2024.02. URL: https://expertize-journal.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=12985 (onovlena versiia vid 07.11.2026). [in Ukrainian].